

ПРЕС-РЕЛІЗ
до засідання «круглого столу»
«Національна депозитарна система в Україні: шляхи розвитку»

8 липня 2010 р.

Розбудова національної економіки, спроможної до структурної трансформації, неможлива без створення дієвих ринків капіталу. Забезпечення ефективності функціонування останніх в умовах динамічних перетворень у світовій економіці та значного рівня відкритості економіки України потребує вдосконалення інституційної системи, спроможної адекватно реагувати на нові виклики розвитку національної економіки та ефективно задовольняти потреби учасників ринку.

Проведення структурних реформ в економіці України вимагає здійснення заходів, спрямованих на розвиток вітчизняного ринку капіталу як найбільш ефективного механізму перерозподілу фінансових ресурсів на користь реального сектору. Вирішення цього завдання значною мірою залежить від розбудови інфраструктури вітчизняного ринку капіталу, елементом якої є національна депозитарна система.

Щорічне збільшення як обсягу торгів, так і ризиків, пов'язаних з постійною зміною місць зберігання та обліку цінних паперів обумовило необхідність переходу до бездокументарної форми обліку прав на цінні папери за допомогою центрального депозитарію. Створення незалежного центрального депозитарію цінних паперів є основою успішного функціонування фінансового сектору країни. Наявність єдиного депозитарію, який обслуговує професійних учасників ринку, мінімізує ризики, пов'язані з вчасною поставкою цінних паперів проти платежу, а також гарантує нормальний режим взаємодії учасників ринку з різних країн в єдиній глобальній мережі. З початку поточного десятиліття кількість центральних депозитаріїв цінних паперів у світі швидко зростала, головною причиною чого стала тенденція до зосередження депозитарних і розрахункових послуг в одній або декількох національних установах. На сучасному етапі спостерігаються процеси злиттів або, принаймні, встановлення тіснішого співробітництва між центральними депозитаріями цінних паперів і, ймовірно, протягом наступних років відбуватиметься рух до їх консолідації. Тенденції до централізації системи надання депозитарних послуг є об'єктивним проявом необхідності поліпшення інвестиційного клімату, забезпечення прозорості обліку і підтвердження власності цінних паперів, мінімізації трансакційних витрат учасників ринку, уніфікації процесів, пов'язаних з наданням депозитарних послуг.

В Україні інфраструктура фондового ринку стала одним з основних чинників, що стримують його розвиток. Децентралізована система обліку прав і розрахунків по цінних паперах утруднює й здорожує здійснення угод, а також істотно збільшує ризики.

Відмінність практик щодо системи клірингу та розрахунків на вітчизняному та зарубіжних фондових ринках стримує прихід іноземних інвесторів в українську економіку.

Основними проблемами, що перешкоджають становленню ефективної депозитарної системи в Україні, на сьогодні є:

відсутність на ринку єдиної інституції, яка б забезпечила функціонування єдиної системи депозитарного обліку цінних паперів відповідно до міжнародних стандартів, що призводить до неможливості здійснення цивілізованих правовідносин на фондовому ринку (верхній рівень депозитарної системи в Україні представлено Національним депозитарієм України (НДУ), Всеукраїнським депозитарієм цінних паперів (ПрАТ «ВДЦП»), депозитарієм НБУ);

невизначеність у вітчизняному законодавстві виключних повноважень Центрального депозитарію, що не дозволяє сформувати розвинену та прозору систему депозитарного обліку цінних паперів;

технологічна відокремленість складових Національної депозитарної системи, що створює труднощі для інвесторів та професійних учасників ринку. Цілісності системи перешкоджає існування особливостей у веденні обліку окремих видів цінних паперів. Паралельне існування окремих систем депозитарного обліку державних та корпоративних цінних паперів призводить до збільшення організаційних, технологічних та грошових витрат професійних учасників ринку та власників цінних паперів, посилення ризиків у функціонуванні системи;

поширення практики здійснення незаконного перерозподілу прав власності, маніпуляцій зі сторони рейдерів через несформованість центрального реєстру цінних паперів;

наростання конфліктних ситуацій на ринку цінних паперів та зниження рівня довіри інвесторів через неврегульованість у вітчизняному законодавстві питання щодо здійснення функції зберігання глобальних сертифікатів виключно Центральним депозитарієм.

Проблемами *нижнього рівня* депозитарної системи є існування двох технологічно різних підходів до обліку прав власності на цінні папери та, відповідно, неузгодженість у діяльності зберігачів цінних паперів та реєстраторів власників іменних цінних паперів. Крім того, значна кількість реєстраторів на ринку спотворює реальну картину та спонукає до зловживань і маніпуляцій з реєстрами. Йдеться про можливість фактичного перегляду підсумків приватизації і зміни складу акціонерів у зв'язку із втратою, фальсифікацією, незаконними змінами записів або наявністю декількох реєстрів власників для одного емітента внаслідок відсутності системи централізованої системи бази даних.

Неврегульовані тривалий час наведені проблеми можуть призвести до втрати інтересу держави, суб'єктів господарювання і населення до національного фондового

ринку як джерела залучення інвестиційних ресурсів. Виправлення зазначених вад потребує як поліпшення загальноекономічних умов (структурної перебудови економіки, вдосконалення законодавчої бази, поліпшення процесу розкриття інформації на основі загальносвітових стандартів), так і активізації участі держави у розвитку депозитарної системи.

Таким чином, суперечності та вади діючої депозитарної системи створюють значні бар'єри для якісного розвитку ринків капіталу в країні, тим самим обмежуючи потенціал фінансових важелів структурних перетворень в економіці України. Відтак створення в Україні Центрального депозитарію цінних паперів є нагальною потребою часу. **Ідею створення в Україні Центрального депозитарію цінних паперів підтримують фахівці Світового банку, які вважають, що такий депозитарій має бути ключовим елементом депозитарної системи країни, а його діяльність повинна відповідати наступним принципам:**

- довіра з боку усіх учасників ринку;
- оптимальний баланс участі держави та професійних приватних компаній у капіталі Центрального депозитарію;
- потужна матеріально-технічна база, що забезпечує належний рівень безпеки;
- серйозні фінансові ресурси, необхідні для подальшого розвитку;
- дотримання принципів корпоративного управління;
- політична незалежність.

Завдання побудови централізованої депозитарної системи зі створенням єдиного центрального депозитарію знайшло своє відображення в Програмі економічних реформ на 2010-2014 рр.

Створення Центрального депозитарію цінних паперів має ключове значення для забезпечення розвитку та економічної безпеки країни внаслідок:

- поліпшення інвестиційного клімату в країні шляхом створення прозорого механізму зберігання цінних паперів та відстеження зміни прав власності;
- підвищення довіри з боку інвесторів, емітентів, професійних учасників фондового ринку;
- посилення захисту прав власності на цінні папери й, зокрема, виключити роздвоєння реєстрів акціонерів та обмеження рейдерства;
- мінімізації операційних ризиків шляхом впровадження єдиної моделі депозитарного обліку;
- мінімізації трансакційних витрат учасників ринку на здійснення угод;
- спрощення порядку розрахунків за угодами з цінними паперами.

Виходячи з вказаних міркувань, удосконалення інфраструктурної складової фінансового ринку України необхідно здійснювати з поетапним формуванням

централізованої та інтегрованої до міжнародного простору депозитарної системи. Для цього необхідно:

створити Центральний депозитарій цінних паперів з урахуванням інтересів учасників ринку, у т. ч. держави, з використанням кращого світового досвіду; до виключних повноважень Центрального депозитарію віднести такі повноваження як: формування та функціонування єдиної системи депозитарного обліку; зберігання глобальних сертифікатів, присвоєння міжнародного ідентифікаційного номеру цінним паперам; впровадження міжнародних стандартів депозитарної діяльності;

створити Центральний реєстр цінних паперів для запобігання протизаконному перерозподілу прав власності;

запровадити обов'язкове використання електронного документообігу та електронного цифрового підпису на фондовому ринку України;

підвищити вимоги щодо капіталу, технологічних параметрів та основних показників діяльності професійних учасників ринку (бірж, брокерів, зберігачів, реєстраторів);

забезпечити обов'язкове застосування принципу DVP (поставка проти оплати) при укладанні угод з цінними паперами на фондових біржах;

здійснювати державну підтримку процесу масового переведення іменних акцій існуючих акціонерних товариств в бездокументарну форму відповідно до вимог Закону України «Про акціонерні товариства»;

законодавчо визначити систему корпоративного управління, яка б забезпечила облік та захист інтересів користувачів послуг центрального депозитарію. Важливим є забезпечення контролю над здійсненням діяльності центрального депозитарію з боку регулятора й НБУ при прийнятті певних корпоративних рішень;

закріпити за Центральним депозитарієм функцію складання реєстрів власників іменних цінних паперів, зняття контрольних копій з реєстрів в електронній формі та забезпечення їх подальшого зберігання.

Доцільним є об'єднання цих та інших напрямів в рамках цілісної Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2015 року.